

BİZE SORUYORLAR

Kendilerine Kitap verilmiş olup yiyecekleri bize helal kılınanlar kimlerdir?

Kendilerine Kitap verilenler ve onların yiyecekleri ile ilgili olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّلَ لَكُمْ وَطَعَامَكُمْ حَلَّلَ لَهُمْ

Bugün size, temiz olan şeyler helal kılındı. Kendilerine Kitap verilmiş olanların yiyeceği size helal, sizin yiyeceğiniz de onlara helaldir... (Mâide, 5/5)

Kur'an tefsiri ile meşgul olan ilk âlimler (müfessirler) yukarıdaki ayette yer alan "Kitap verilenler (ûtu'l-Kitâb)" ifadesi ile genelde Yahudi ve Hristiyanların kastedildiğini ifade etmişlerdir. Zamanla fıkıh mezheplerinin oluşmasıyla birlikte Şâfiî ve Hanbelî mezhebi ulemâsı, kendilerine Kitap verilenlerin sadece Yahudi ve Hristiyanlar olduğunu ileri sürerlerken Hanefîler semavî bir dine inanan ve ellerinde Tevrat, Zebur, İncil, Suhuf gibi Allah Teâlâ tarafından vahyedilmiş bir Kitabı bulunan her ümmetin bu kapsamda olduğunu söylemişlerdir ki bizim de kanaatimiz bu yöndedir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْضَلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

Mü'min olanlar, (ayrıca) Yahudi, Sâbiî, Hristiyan, Mecusi olanlar ve bir de müşrikler var ya Allah kıyamet günü onların aralarını ayıracaktır. Allah, her şeye şahittir. (Hac, 22/17)¹

Görüldüğü gibi ayette insanlar;

- Mü'minler,
- Yahudi, Hristiyan, Sâbiî ve Mecûsiler
- Ve müşrikler olmak üzere üç ana gruba ayrılmış ve

¹ Benzer ayetler için ayrıca bkz: Bakara, 2/62; Mâide, 5/69.

bunlar, aralarında "ellezîne (الَّذِينَ)" atıf harfi kullanılarak –ki genel kurala göre atıf, farklılığı gerektirir– ayrı birer kategori olarak sınıflandırılmışlardır. Ayette isimleri geçen Sâbiîler ve Mecûsiler de tıpkı Yahudi ve Hristiyanlar gibi ellerinde Allah'ın Kitabı olduğuna inandıkları bir Kitaba sahip topluluklardır. Bu da ayetlerde geçen "Kitap verilenler" ifadesinin sadece Yahudi ve Hristiyanlarla sınırlı tutulmaması gerektiğini gösteren önemli bir işarettir. Zaten Allah Teâlâ insanları uyarınlar diye gönderdiği tüm nebilerine Kitap verdiğini bildirdiğine göre² Kitap verilen toplumların sadece Yahudi ve Hristiyanlardan ibaret olmaması gerekir. Nitekim Hz. Ali'nin Sâbiîleri Kitap verilen toplumlardan kabul ettiğini, Câbir b. Zeyd, İshâk b. Râhûye ve İmam-ı Azam Ebû Hanife'nin Sâbiîlerin; Saîd İbnü'l-Müseyyeb, Katâde, Ebû Sevr ve İbn Hazm'ın da Mecûsilerin kesitiğini mubah kabul ettiklerini belirtmekte fayda vardır. Bunun yanı sıra ünlü İslam tarihçisi Muhammed Hamidullah Budistlerin, Reşid Rıza da Brahmanist ve Konfüçyüsyanist gibi kendilerine ilahi bir Kitap verildiğini kabul eden din mensuplarının da "ûtu'l-Kitâb" kapsamında olduğunu söylemişlerdir. Benzer bir şekilde "Günümüzde Güney Asya'daki bazı dinlere mensup olanları Ehl-i Kitap saymak mümkündür. Dünyanın küçülmesi ve Müslümanların her yerde değişik din mensuplarıyla bir arada yaşamak zorunda kalışı, bu kabil yaklaşımları rahmete dönüştürecek bir durum arz etmektedir." diyen çağdaş araştırmacılar da mevcuttur.³

Dolayısıyla yukarıda da ifade edildiği gibi ellerinde Allah'tan geldiğine inanılan bir Kitaba sahip olan her topluluk "ûtu'l-Kitâb" sınıfından kabul edilmeli ve on-

² İlgili ayetler için bkz: Bakara 2/136, 213; Âl-i İmrân 3/81; En'am 6/83-89.

³ Konu hakkında ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz: Yahya Şenol, Kur'an ve Sünnet Işığında Helal Gıda, 2. Bs., İstanbul, 2015, s. 303-317.

larla ilişkiler (yiyeceklerini yeme, kadınlarıyla evlenme vs. gibi) daima bu ilke üzerinden yürütülmelidir.

Bize sadece Kitap verilmiş toplumların yiyecekleri mi helal kılınmıştır?

İslam dininde insan sağlığına zararlı olmaması şartıyla yenilmesi veya içilmesi âdet olan tuz vs. gibi **cemâ-dât**ın (cansız maddeler); sarhoş edici ve uyuşturucu olarak kullanılanları ile zehirli olup insan hayatına kesin olarak zarar verenleri haricinde **nebâtât**ın (bitkiler) hepsi helal kabul edilmiştir. Bu maddeleri üreten, işleyen, satan veya yenilmesi için ikram eden kişilerin Müslüman olması şartı yoktur. Gayrimüslimlerin bu tarz yiyecekleri mutlak manada helaldir.

Hayvan (**hayvânât**) kökenli gıdalara gelince: Bunlarla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de çeşitli yasaklar bulunmaktadır. İkisi Mekke döneminde (En'âm, 6/145 ve Nahl, 16/115), ikisi de (Bakara, 2/173 ve Mâide, 5/3) Medine döneminde olmak üzere konuyla ilgili dört ayet indirilmiş ve bu ayetlerde dört hayvan kökenli gıdanın haram kılındığı bildirilmiştir. Bunlar:

1. Kesilmeksizin, kendiliğinden ölmüş hayvan (meyte),
2. Kan,
3. Domuz eti,
4. Ve Allah'tan başkasının adı anılarak kesilen hayvanlardır.

Hayvan kökenli gıdalarla ilgili yasaklar bunlarla sınırlıdır. Bunların dışında Kur'an'da da Sünnet'te de hayvan kesecek kişinin dini kimliği, yaşı, cinsiyeti ve aklı durumu ile ilgili bir açıklama yer almamaktadır. Aksine, ayetlerde, kesimi yapacak kişiye, yani **faile** değil; **fiile** vurgu yapıldığı görülmektedir ki o da kesim esnasında hayvanın üzerine Allah'tan başkasının adının anılıp anılmaması durumudur. Yani kesim esnasında Allah'tan başkasının adı anılmışsa o hayvanı yemek haramdır ve bunu yapan kişi Müslüman da olsa gayrimüslim de olsa durum değişmemektedir. Fıkıh geleneğinde ise yalnızca Müslüman olan ve Kitap verilenlerin (ki yukarıda da görüldüğü gibi çoğunluk tarafından bunların Yahudi ve Hristiyanlardan ibaret olduğu kabul edilmiştir) kestığı hayvanların helal, diğer gayrimüslimlerin kestiklerinin haram olduğu kabul edilmiştir. Haramlığın gerekçesi ise bu kişilerin Müslüman veya "ûtu'l-kitâb" olmamaları ve kestikleri tüm hayvanların Allah'tan başkasının adı anılarak kesilenler kapsamında olması şeklinde açıklanmaktadır.

Evet, Mâide sûresinin 5. ayetinde, kendilerine Kitap verilenlerin yiyeceklerinin bize helal kılındığı bildirilmiştir. Fakat buradan "sadece" onların yiyeceklerinin helal olup onlardan başka hiç kimsenin yiyeceğinin helal olmadığı sonucu çıkmamaktadır. Tıpkı ayetin devamında yer alan "**Sizin yiyeceğiniz de onlara helaldir**" cümlesinden bizim yiyeceklerimizin sadece Kitap verilenlere helal olup bunun dışında kalan hiç kimseye helal olmayacağı sonucu çıkmayacağı gibi! İlgili ayette, başta Yahudi ve Hristiyanlar olmak üzere ellerinde Allah'ın bir Kitabı olmasına rağmen büyük bir bölümü şirke düşmüş olan insanların⁴ yiyeceklerinin biz Müslümanlar için helal kılındığı haber verilmiştir, o kadar. Bunun yanı sıra bizim yiyeceklerimizin de kendilerini böylesine kötü bir duruma düşürmüş insanlara helal kılındığı bildirilerek onlara ikramda bulunmamızda, yediğimizden yedirmemizde, yani en tabii insani ilişkilerimizi yürütmemizde bir sakınca olmadığı beyan edilmiştir. Yoksa ayetin mefhûmu muhâlifinden (karşıt kavram kanıtından) hareketle Kitap verilmemiş toplumların yiyeceklerinin bize haram, bizim yiyeceklerimizin de onlara haram olduğu söylenemez.

Ayrıca gayrimüslimlerin kestikleri tüm hayvanları Allah'tan başkasının adı anılarak kesilenler kategorisinde değerlendirmek de isabetli değildir. Eğer buna dair bir delil varsa yani hayvan kesilirken Allah'tan başkasının adının anıldığı kesin olarak biliniyorsa o takdirde zaten kesen kişinin dini kimliğine hiç bakılmaz; o hayvanı yemek kesin olarak haramdır. Ama böyle bir durum yoksa gayrimüslimlerce kesilen her hayvanı "mutlaka Allah'tan başkasının adı anılarak kesilmiştir!" ön kabulü ile haram saymak doğru değildir.

Netice itibarı ile hayvan kesiminde kişilerin dini kimliği değil; hayvanın dinimizce haram kılınanlardan olmaması, kesim işlemine tabi tutulmuş ve bu esnada Allah'tan başkasının adının anılmaması helallik için yeterlidir. Çünkü haram kılınan hayvan kökenli gıdaların anlatıldığı dört ayette⁵ sadece kesilmeden ölmüş hayvan, akmiş kan, domuz eti ve Allah'tan başkasının adı anılarak kesilen hayvanların haram olduğu bildirilmiş, kesen kişinin Müslüman veya gayrimüslim olup olmamasından bahsedilmemiştir. Buna dair Resûlulâlâh'tan nakledilmiş yasaklık bildiren hiçbir rivayet de bulunmamaktadır.⁶

4 İlgili ayetler için bkz: Mâide, 5/17, 72, 73; Tevbe, 9/31.

5 Bakara, 2/173; Mâide, 5/3; En'âm, 6/145; Nahl, 16/115.

6 Ayrıntılı bilgi için lütfen bkz: Şenol, a.g.e., s. 317-337.